

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kronolojik Düşünme Becerilerinin Değerlendirilmesi ^{1*}

Cengiz ÖZMEN

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
cengizozmen001@hotmail.com
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-5014-1299>

Ökkeş HANÇER

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yüksek Lisans Öğrencisi, okkeshancer@gmail.com
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-6565-6076>

Öz

Kronolojik düşünme, tarihi olayları bir bütün içinde görmemizi sağlayan, olaylar arasında zaman olarak bağlantı kurmamıza yardımcı olan, geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki ilişkileri görmemizde etkili olan bir beceridir. Tarihte meydana gelmiş olayların sırasını ve içinde bulunulan dönemi bilmemizde, analiz etmemizde, anlamamızda ve değerlendirmemizde bizlere katkı sağlar. Bu bağlamda öğrencilerimizin kronolojik düşünme becerisine sahip bireyler olabilmesi için öncelikle bu becerilerin öğretmenlerimizde bulunması önem arz etmektedir.

Nitel desende tasarlanan bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel düşünme becerilerinden biri olan kronolojik düşünme becerilerine sahip olup olmadıklarını incelemektir. Çalışmada veri toplama aracı olarak literatürde kabul görmüş kronolojik düşünme becerisini oluşturan alt beceriler doğrultusunda hazırlanan sorular ve ilgili görsellerin yer aldığı çalışma yapıları kullanılmıştır.

Bu araştırma 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının

¹ Makale Geliş/Kabul Tarihi: 07.02.2019 / 27.06.2019

*Bu çalışma 7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Sempozyumu'nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Künye Bilgisi: Özmen, C. ve Hançer, Ö. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kronolojik Düşünme Becerilerinin Değerlendirilmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (1), 64-84. DOI: 10.33437/ksusbd.523869

verilen görselleri geçmişten günümüze doğru kronolojik olarak sıralayabildikleri, fakat zamana ve içinde bulunulan duruma göre çıkarımda bulunmakta zorlandıkları, görselleri ya ön bilgilerinden hareketle veya çoğunlukla yorumlamadan gördükleri şekilde yazdıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarihsel Düşünme, Kronolojik Düşünme, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı.

Evaluation of Chronological Thinking Skills of Social Sciences Teacher Candidates

Abstract

Chronological thinking is a skill that enables us to see historical events as a whole, helps us to connect in time between events, and is effective when we see relationships between past, present and future. It contributes to us when we analyze and evaluate the sequence of events that have taken place in history and the period in which we have been involved. In this context, it is important that students both have chronological thinking skills and teachers need to have these skills.

The aim of this research designed qualitatively, it is to examine social studies teacher candidates the use of chronological thinking skills, one of the historical thinking skills. In this study, as the data collection tool, accepted in the literature sub-skills that constituent the chronological thinking skills questions prepared in the direction of questionnaires and worksheets in which relevant images are used.

This research was carried out with teacher candidates studying in the Social Studies Teaching Department of Kilis 7 Aralık University during the spring semester of 2017-2018 academic year. As a result of the research, it is seen that the teacher candidates can rearrange the visuals chronologically, but they are difficult to deduce according to time and situation, they have been seen to write their visuals either from their prior knowledge or mostly as they see it.

Keywords: Historical Thinking, Chronological Thinking, Social Studies Teacher Candidate.

GİRİŞ

İnsanı insan yapan yetilerin en önemlisi olan düşünmek, insanın geçmişten geleceğe birikimlerini taşımasına, geçmişten dersler çıkarmasına ve geleceği ona göre planlamasına yardımcı olur. Düşünme için kısaca aklın kullanılması da denilebilir. İnsan düşünme sayesinde çevresini araştırır, inceler ve bir takım sonuçlar elde eder. Bu sonuçlara göre de hayatını anlamlandırır. Düşünme öncelikle bir durumu anlama, olaylar arasındaki ilişkileri görme ve bir sonuca varma yeteneğidir (Arseven vd., 2015). Bunun dışında Güneş (2012) düşünmeyi zihnimizde meydana gelen ve bir sınır çizibilmenin mümkün olmadığı bir beceri, Özden (2009) tecrübelerle, gözlemlerle ve akıl yürütme ile elde edilen bilgilerin harmanlanmış hali, Saban (2000) duygu, düşünce, deneyim ve gözlemlerle ulaşılan bilgilerin yorumlanması olarak tanımlamışlardır. Düşünme, insanın kendini rahatsız eden bir olayla, problemle karşılaşması sonucunda başlar (Zincirli, 2014). Düşünme insana karşılaştığı bu problemler karşısında yol gösterir ve bu durumların üstesinden gelmesinde ona yardımcı olur (Kazancı, 1989).

Tarihsel olayların eleştirel olarak incelenmesi, analiz edilmesi ve yorumlanması tarih derslerinin ezber yapmaktan öte bir öneme sahip olduğunu bizlere göstermektedir. Buradan hareketle tarih derslerinin işlenişinde tarihsel düşünme becerilerinden yararlanılması gerekmektedir (Keçe, 2015). Tarihte meydana gelmiş olayları zamanın şartlarına uygun olarak yorumlamaya tarihsel düşünme becerisi denir (Chowen, 2005, akt. Keleş ve Kiriş, 2010). Dilek (2002)'e göre tarihsel düşünme becerileri tarihi bilmek, tarihi sorgulayarak geçmiş hakkında çıkarımlarda bulunmak ve geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmamıza yarayan becerilerdir. Öğrenciler, geçmişte meydana gelen olayları öğrenirken, bu olaylar arasındaki ilişkileri mantık süzgecinden geçirerek değerlendirir ve değerlendirirken de tarihçilerin kullanmış olduğu yöntemleri kullanarak bilginin nasıl üretildiğini görürler (Demircioğlu, 2009).

Tarihsel düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılması hususunda öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler tarihsel düşünme becerilerini kazandırırken öğrencilerin zihinlerini aydınlatacak bilgilere başvurmalı (Bickford ve Rich, 2014), farklı görüşlere açık olmalı ve böylece öğrencilerin geçmişteki olayları anlamalarına katkı sağlamalıdır (Vansledright, 2010; akt. Murray, 2013). Öğretmenler tarafından öğrencilere sınıf içi etkinliklerde tarihsel metinler üzerinden tartışmalar yaptırılarak tarihsel düşünme becerileri geliştirilebilir.

İnsanların hayatı üzerinde etkili olan olayların zaman belirtilerek sıralanmasına kronoloji denir (URL 1, 2018). Bir başka tanıma göre kronoloji, tarihte meydana gelmiş olayların sıralanması ile ilgilenen bilim dalıdır (Çelik

Bayramoğlu, 2016). Tarihsel düşünmenin merkezinde bulunan kronolojik düşünme, kronolojiye göre daha karmaşık bir yapıya sahip olup zaman içinde meydana gelen değişimleri sebep sonuç ilişkisi içinde incelememize yardımcı olur (Aktın ve Dilek, 2016).

Kronolojik düşünme, tarihte meydana gelmiş olayların sırasını ve içinde bulunulan dönemi bilmemizde, analiz etmemizde, anlamamızda ve değerlendirmemizde bizlere katkı sağlar. Kronolojik düşünme aynı zamanda, tarihi olayları bir bütün içinde görmemizi sağlayan, olaylar arasında zaman olarak bağlantı kurmamıza yardımcı olan, geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki ilişkileri görmemizde etkili olan bir beceridir. Kronolojik düşünme olmadan olaylar arasında neden sonuç ilişkisinin kurulabilmesi oldukça güçtür (URL 2, 2018).

Çalışmamızda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, tarihsel düşünme becerilerinden biri olan kronolojik düşünme becerilerine sahip olup olmama durumları görseller sunularak ve sorular yöneltilerek incelenmeye çalışılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında “Zaman ve kronolojiyi algılama” ve “Değişim ve sürekliliği algılama” becerisinin bulunması öğrencilerde zaman algısının kazandırılması açısından önemlidir (MEB, 2018).

Sosyal bilgilerin içerisinde yer alan tarihsel konuların kronolojik bir şekilde ele alınmasında öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğrencilerimizin kronolojik düşünme becerisine sahip bireyler olabilmesi için öncelikle bu becerilerin öğretmenlerimizde bulunması önem arz etmektedir. Gelecekte öğretmenlik görevini üstlenecek olan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kronolojik düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Alan yazınında kronolojik düşünmeye yönelik birtakım çalışmaların olduğu fakat Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Kronolojik düşünme becerilerine ilişkin bu çalışmanın Sosyal Bilgiler alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel düşünme becerilerinden biri olan kronolojik düşünme becerilerini değerlendirmeye yönelik bu çalışmada nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmamızda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur.

Bu araştırma: 2017-2018 öğretim yılının bahar dönemiyle, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilgiler öğretmenliği 1. sınıfta okuyan 16 öğretmen adayıyla ve öğretmen adaylarına yöneltilen sorularla sınırlıdır.

Çalışma Grubu

Çalışmamız, 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde Kilis 7 Aralık Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler öğretmenliği 1. sınıfta okuyan 11 kız 5 erkek toplam 16 öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak literatürde kabul görmüş kronolojik düşünme becerisini oluşturan alt beceriler doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan sorular ve ilgili görsellerin yer aldığı çalışma yaprakları kullanılmıştır. Veri toplama aracı oluşturulurken becerileri karşılayabilecek soruların seçimine dikkat edilmiş olup sorular oluşturulurken çeşitli dönemlerde sosyal bilgiler ders kitabı olarak okutulan materyalden ve elektronik ortamdan alınan görsellerden faydalanılmıştır. Sorular iki tarihçi ve iki tarih eğitimcisi olmak üzere dört uzman tarafından incelenmiştir. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra tekrar uzmanlara danışılarak son hali elde edilmiştir. Katılımcılardan kendilerine yöneltilen kronolojik düşünme becerilerine yönelik soruları yanıtlamaları istenmiştir. Böylece öğretmen adaylarının kronolojik düşünme becerilerini kullanma durumları derinlemesine bir şekilde incelenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kronolojik düşünme becerilerine ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

A

B

C

D

Kanıt 1.

Tablo 1. Geçmiş Bugün Ve Gelecek Arasında Ayrım Yapabilmeye Yönelik Bulgular

Kanıt 1'deki görselleri geçmişten günümüze doğru sıralayıp, benzerlik ve farklılıkları belirtebilir misiniz?	f	%
Doğru	14	87.5
Yanlış	1	6.25
Boş	1	6.25
Resimler arasındaki benzerlikler	f	%
Aynı soydan gelme (Türk olma)	7	29.16
Lider	6	25
Başarı	4	16.66
Yönetici olma	3	12.50
Yenilik yapmış olma	2	8.33
Topraklarımızı korumak	1	4.16
Vatan ve millet sevgisi benimsetmek	1	4.16
Resimler arasındaki farklılıklar	f	%
Dönemleri	11	28.94
Kıyafet	10	26.31
Yönetim şekli	7	18.42
Döneme uygun kıyafetler	5	13.15
Farklı yenilikler	3	7.89
Yaşam biçimi	1	2.63
Ünvan	1	2.63

Tablo 1. İncelendiğinde resimleri geçmişten günümüze doğru sıralama sorusunu, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının % 87.5'i doğru bir şekilde sıralamış, % 6.25'i yanlış bir şekilde sıralamış, % 6.25'i ise soruyu boş bırakmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının büyük bir kısmı verilen görselleri geçmişten günümüze doğru olacak şekilde sıralayabildikleri görülmektedir.

Görseller arasındaki benzerlikler, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının belirttiklerinden anlaşılacağı üzere %29.16'sı Türk olması, %25'i lider olması, %16.66'sı başarılı olmaları, %12.50'si yönetici olmaları, %8.33'ü yenilik yapmış olma, %4.16'sı topraklarımızı korumak, %4.16'sı ise vatan ve millet sevgisi benimsetmek olarak ifade etmişlerdir.

Görseller arasındaki farklılıklar hususunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ifadeleri % 28.94'ü dönemleri, %26.31'i kıyafetleri, %18.42'si

yönetim şekli olarak yer almaktadır. Kavramların %13.15'i ise kılık kıyafetlerin zamana ve döneme göre farklı olduğu yönündedir.

Öğretmen adaylarının %26,31'i kıyafete vurgu yapmış olsada,sadece %13,15'i dönemin özelliklerini yansıtan kıyafet giydiklerinden bahsetmiştir. Bunlar da çoğunlukla birkaç kelimedenden oluşan cümleler kullanmışlardır. Örneğin;

ÖA.8. Kılık kıyafetleri zamana göredir.

ÖA.15. Dönemlerine uygun bir şekilde giyinmişlerdir.

Bir öğretmen adayı ise kıyafet ve dönem ilişkisini yorumlayabilmiştir. Örneğin;

ÖA.12. Bu resimlerde eski Türk hükümdarlarını görmekteyiz. D resminde eski Türk devleti hükümdarına ait bir resim vardır. Burada kıyafet göze çarpmakta, gayet rahat hareket edebilecek şekilde tasarlanmış. Atın da kullanımına bakılacak olursa, elbiseyle bağdaştırırsak Türklerin savaşçı bir toplum olduğunu ve özellikle de ordu millet özelliğini görmekteyiz. Geçmişten günümüze doğru gittikçe elbiseler değişmiş, günlük hayatta kullanılan at üstünde giymeye müsait olmayan rahat kıyafetler hükümdarlar tarafından terkedilmiş daha resmi daha ihtişamlı kıyafetler giymeye başlamışlardır. Burada da özellikle savaşta hükümdarın geride olduğunu, savaşı dolaylı olarak yönettiğini ileri sürebiliriz.

Kanıt 2.

Tablo 2. Belirli Bir Zaman Akışına Göre Tarihsel Metin Oluşturmaya Yönelik Bulgular

Görsellerden yararlanarak bir tarihsel metin oluşturmada öne çıkan ifadeler	f	%
Kubbe (Kültürel yapı devamlılık)	13	39.39
Zamana göre değişim & Dönem farklılığı	10	30.30
Yerleşik hayata geçiş & Göçebelige vurgu	7	21.21
Mimari alanda gelişme	2	6.06
İslamiyet öncesi ve sonrası	1	3.03

Tablo 2. İncelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının görsellerden yararlanarak bir tarihsel metin oluştururken belirttikleri ifadeler %39.39'u kültürel yapının devamlılığından ve mimari tarz olarak kubbe yapısından, %30.30'u zamana göre değişim ve dönem farklılığından, %21.21'i yerleşik hayata geçişten ve göçebelikten, %6.06'sı mimari alandaki gelişmeden, %3.03'ü İslamiyet öncesi ve sonrası şeklindedir. Öğretmen adayları görsellerden yararlanarak zamanın akışına göre bir metin oluşturmuşlar ancak görsellerin hangi dönem Türk medeniyetine ait olduğuna (İslam öncesi, Selçuklu, Osmanlı veya Türkiye Cumhuriyeti) vurgu yapmamışlardır. Öğretmen adayları görselleri kronolojik bir sıra içerisinde yorumlayarak, gördüklerini yazıya dökmeye çalışmışlardır. Örneğin;

ÖA.9. Eski zamanlarda insanlar yerleşik hayatta yaşamamışlardır. Göçebe bir hayat sürdürmüşlerdir. Bu zamanla yeni yerleşmelerin gelişmesiyle olanaklar daha imkânli ve mümkün hale gelmiştir. Eski toplumlar göçebe bir hayat sürdürdükleri için mimari alanda pek gelişim gösterememişlerdir. Ancak yerleşik hayattan sonra hem mimarimiz, hem de birçok alanda farklı gelişmeler olmuştur. Mimarimizi yansıtan en canlı örnekler ise camilerimizdir. Çünkü Türk toplumu din ve inançlarına çok önem verir.

Tablo 3. Takvimde Belirtilen Tarihlerin Kaçınıcı Yüzyıla Ait Olduğuna Yönelik Bulgular

M.Ö. 3200	f	%
Doğru	13	81.25
Yanlış	2	12.50
Boş	1	6.25
1518	f	%
Doğru	15	93.75
Yanlış	0	0
Boş	1	6.25

Tablo 3 incelendiğinde M.Ö. 3200 yılının kaçınıcı yüzyıla ait olduğunu Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının %81.25'i M.Ö. 33.yüzyıl olarak doğru cevaplamış, bir aday 4. yüzyıl, bir aday ise 3-4. yüzyıllar arası yanıtını vererek yanlış cevaplamış ve bir öğretmen adayı da boş bırakmıştır. 1518 yılının kaçınıcı yüzyıla ait olduğunu Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının %93.75'i 16.yüzyıl olarak doğru cevaplamış, bir öğretmen adayı da boş bırakmıştır. Tabloya göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının büyük bir kısmı verilen tarihlerin kaçınıcı yüzyıla ait olduğunu doğru bir şekilde ifade etmişlerdir.

Tablo 4. Takvimleri Birbirine Dönüştürmeye Yönelik Bulgular

Hicri 720 Miladi?	f	%
Doğru	8	50
Yanlış	8	50
Boş	0	0
Miladi 1965 Hicri?	f	%
Doğru	8	50
Yanlış	8	50
Boş	0	0

Tablo 4. İncelendiğinde hicri 720 yılını miladi yıla Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının %50'si doğru, %50'si ise yanlış olarak dönüştürmüş, miladi 1965 yılını hicri yıla dönüştürmede Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yine %50'si doğru, %50'si ise yanlış olarak dönüştürmüştür.

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR		TARİH ÇAĞLARI			
TAŞ ÇAĞI	MADEN ÇAĞI	İLK ÇAĞ MÖ 3200 MS 375	ORTA ÇAĞ 375-1453	YENİ ÇAĞ 1453-1789	YAKIN ÇAĞ 1789-
1. Eski Taş Çağı	1. Bakır Çağı	Yazının icadından Kavimler Göçü'ne kadar olan dönemi kapsar.	Kavimler Göçü'nden İstanbul'un Fethi'ne kadar olan dönemi kapsar.	İstanbul'un Fethi'nden Fransız İhtilali'ne kadar olan dönemi kapsar.	Fransız İhtilali'nden günümüze kadar olan dönemi kapsar.
2. Orta Taş Çağı	2. Tunç Çağı				
3. Yeni Taş Çağı	3. Demir Çağı				

Kanıt 3.

Tablo 5. Tarih Şeritlerinde Sunulan Bilgileri Yorumlamaya Yönelik Bulgular

Tarihin bu şekilde çağlara ayrılmasına katılıyor musunuz?	f	%
Katılıyorum	16	100
Katılmıyorum	0	0
Katılıyorum Çünkü	f	%
Tarih derslerini kolaylaştırır, insanların daha kolay öğrenmelerine yardımcı olur, tarih bilimine yardımcı olur	13	81.25
Kullanılan malzemeye göre adlandırılmış, insanların kendi dönemlerinde kullandıkları alete göre adlandırmışlar	2	12.50
Her dönemde farklı olayların yaşanması	1	6.25

Tablo 5. incelendiğinde, verilen görselden hareketle “Tarihin bu şekilde çağlara ayrılmasına katılıyor musunuz?” sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tamamı katılıyorum cevabını vermiştir. Katılıyorum cevabını veren adayların buna neden olarak %81.25’i tarih derslerini kolaylaştırır, insanların daha kolay öğrenmelerine yardımcı olur ve tarih bilimine yardımcı olur şeklinde, %12.50’si kullanılan malzemeye göre adlandırılmış, insanların kendi dönemlerinde kullandıkları alete göre adlandırmışlar, %6.25’i ise her dönemde farklı olayların yaşanması şeklinde cevaplar vermişlerdir. Örneğin;

ÖA. 1. Geçmişte yaşanmış olan dönemleri daha kolay incelememize yardımcı olur.

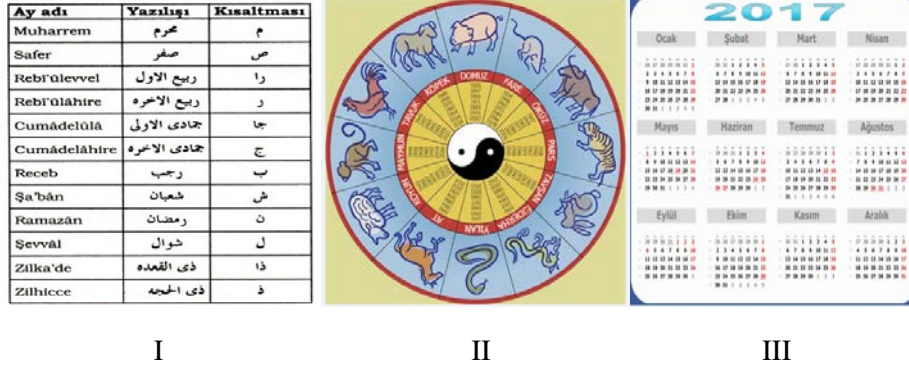
ÖA. 2. Tarihi dönemlerin böyle ayrılması ve kabul edilmesi derslerimizde çok yardımcı olmaktadır. Tarih dersini kolaylaştırmakta ve sadeleştirmektedir.

ÖA. 5. Tarihi dönemlerin böyle ayrılması tarih bilimine ve dersine yardımcı olmaktadır ve kolaylaştırmaktadır.

ÖA. 6. Böyle ayrılması tarih biliminde yardımcı ve kolaylaştırıcı bir etki yapmıştır. Tarih dersinin verilmesinde yardımcı olmuştur.

ÖA.13. İnsanların daha kolay anlayabileceği bir şekilde sıralanmıştır. Daha anlaşılabilir ve ayırt edilebilir bir çağ ayrılması yapılmıştır.

ÖA. 15. Bu yaşanan olaylar dünyanın kaderini belirlediği için bu zamanları incelememizde işimizi kolaylaştırıyor.

Kanit 4.

Tablo 6. Takvimleri Geçmişten Günümüze Sıralama Ve Çeşitli Takvimlerin Kullanılmasının Sebeplerine Yönelik Bulgular

Takvimlerin kullanılma zamanlarına göre geçmişten günümüze doğru sıralayabilir misiniz?	f	%
Doğru	16	100
Yanlış	0	0
Boş	0	0
Türklerin dönem dönem değişik takvim çeşitleri kullanmalarının sebepleri neler olabilir?	f	%
Dini inanış, inanç	11	30.55
Çağdaşlaşma ve batılılaşma	9	25
İhtiyaçtan dolayı	6	16.66
Medeniyet değişimi	5	13.88
Bilimsel gelişmeler	2	5.55
Yaşanılan olaylar	1	2.77
Günün şartları	1	2.77
Kültürel farklılık	1	2.77

Tablo 6. İncelendiğinde görsellerden hareketle “Bu takvimlerin kullanılma zamanlarına göre geçmişten günümüze doğru sıralayabilir misiniz?” sorusu sorulmuş Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tamamı verilen takvimleri doğru bir şekilde sıralayabilmişlerdir. “Türklerin dönem dönem değişik takvim çeşitleri kullanmalarının sebepleri neler olabilir?” sorusuna ise Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yanıtları %30.55’i dini inanış, %25’i çağdaşlaşma ve batılılaşma, %16.66’sı ihtiyaçtan dolayı, %13.88’i medeniyet değişimi şeklindedir. Öğretmen

adayları genelde takvim değişimini mantıklı gerekçelere dayandırabilmişlerdir. Örneğin;

ÖA.1. Göç eden bir toplum oldukları için göç ettikleri yerlerde farklı kültürlerle etkileşime girmeleriyle çeşitli takvimler kullanmışlardır.

ÖA.8. On iki hayvanlı Türk takvimi İslamiyet'ten önceki inançtan ve ihtiyaçtan dolayı kullanılmıştır. Hicri takvim İslamiyet'in kabul edilişiyile kullanılmaya başlanılmıştır. Dini günleri belirlemede büyük öneme sahiptir. Miladi takvim cumhuriyet döneminde çağa ayak uydurmak amacıyla kabul edilmiştir. Günümüzde de hala kullanılmaktadır.

ÖA.13. Tarih boyunca pek çok devir atladık bu yüzden Türklerin dininde dilinde ve gelenek göreneklerinde değişimler oldu. Bu yüzden de siyasi ve sosyal değişimler meydana geldi. Takvimlerin değişmesi de bu yüzdendir.

a) Aurelius Augustinus (354-430) 6 dönemli dünya tarihini şu şekilde ortaya koymuştur:

1) *İnfantia/Çocukluk (1-7) : Hz.Adem-Hz.Nuh(Tufan)*

2) *Pueritia/Delikanlılık(8-14) : Hz.Nuh-Hz.İbrahim*

3) *Adolescentia/Gençlik(15-28) : Hz.İbrahim-Hz.Davud*

4) *İuventus/Gençlik(29-40) : Hz.Davud-Babil Sürgünü*

5) *Gravitas/Olgunluk(41-50) : Babil Sürgünü-Hz.İsa'nın doğması, kendi orjinal ifadesiyle "Hz.İsa'nın insan olması"*

6) *Senectus/Yaşlılık(50-) : Hz.İsa'nın Doğması-Dünyanın Sonu, "Altıncı gün şu anda yaşanmakta ve belli bir neslin sayısı ile sınırlanabilir"(URL 3, 2018).*

b) Karl Marx (1818-1883) dünya tarihini aşağıda belirtilen şu dönemlere ayırmıştır:

- *Sınıfsız toplum*
- *Köleliğin istidam edildiği toplum*
- *Feodal toplum*
- *Burjuvanın hakim olduğu toplum*
- *Proletarya diktatörlüğü*

- *Sınıfların ortadan kalkması ve komünist toplum* (Alkan, 2009).
- c) Christoph Cellarius'un (1634-1707) çağ tasnifi şu şekildedir:
1. *Başlangıç-337, "Historiaantiqua"/ Antik veya Eskiçağ*
 2. *337-1453, "Historiamediaevi" / Ortaçağ*
 3. *1453-sonrası, "Historiaaevi moderni"/ Yeniçağ* (Buchman, 2002: 72).

Tablo 7. Tarihin Farklı Kişiler Tarafından Farklı Dönemlere Ayrılmasına Yönelik Bulgular

Tarihin farklı kişiler tarafından farklı dönemlere ayrılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?	f	%
Dünya görüşü ve düşünce yapılarının farklı olması	13	21.66
Yaşanılan dönemin farklı olması	9	15
İdeolojilerine göre	7	11.66
Tarihi çağlara göre ayırma	7	11.66
Dini eksenli	6	10
Toplumsal farklılık	5	8.33
Yaşanılan olaylar	4	6.66
Coğrafi farklılık	3	5
Kişisel özellikler	2	3.33
Ekonomik olarak	2	3.33
Farklı yaşam tarzı	1	1.66
Toplumun ihtiyacına göre	1	1.66

Öğretmen adaylarına tarihin farklı dönemlere ayrılmasına yönelik yukarıda görülen üç farklı yaklaşım verilerek "Tarihin farklı kişiler tarafından farklı dönemlere ayrılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yanıtlarının %21.66'sı dünya görüşü ve düşünce yapılarının farklı olması, %15'i yaşanılan dönemin farklı olması, %11.66'sı ideolojilerine göre, %11.66'sı tarihi çağlara göre ayırma olarak, %10'u ise dine göre ayrılmıştır şeklindedir. Genelde öğretmen adayları tablodan da anlaşılacağı üzere tarihin çağlara ayrılmasında kişilerin dini, ideolojik veya kültürel farklılıklarını yansıttıklarını görebilmişlerdir. Örneğin;

ÖA.3. *Bu kişiler değerlendirmede bulunurken yaşadıkları çevreyi dini inanışlarını ve dünya görüşlerine dayanarak ortaya atmışlardır.*

ÖA.12. *Bu durum aslında birazda bu insanların kendi ideolojisiyle alakalıdır. Burada ilk önce Augustinus bir insanın gelişme evresine benzetmiştir dünya tarihini, Karl Marx ekonomi ile ilişkilendirmiş ona göre sınıflandırma yapmış, son olarak Cellarius çağları üç grupta tam tarihi çağ olarak ele almıştır. Yani bakış açıları ve ideolojiler fikirleri de etkiler.*

ÖA.13. *Kişilerin farklı zihniyete sahip olmaları siyasi ve sosyal yönden farklı yaşam tarzlarından ve kendine özgü düşünce yargısından dolayı farklı dönemlere ayrılmıştır.*

ÖA.15. *Üçü de farklı zamanlarda yaşadığı için farklı bakış açılarıyla yaklaşmışlardı.*

ÖA.16. *Hepsi yaşadığı dönemdeki duruma ve düşüncesine göre sınıflandırmıştır. Böyle yapmaları zenginlik ve farklılık yapmıştır.*

Tablo 8. Tarih Şeridi Oluşturmaya Yönelik Bulgular

Kendinize göre tarihi çağlara ayıran bir tarih şeridi oluşturmak isteseniz nasıl bir tarih şeridi oluştururdunuz sorusunda öne çıkan kavramlar.	f	%
Yazının icadı	11	20
İstanbul'un Fethi	9	16.36
Yazıdan önce(Tarih öncesi çağlar)	8	14.54
Uzaya çıkış	4	7.27
Hz.İsa'nın doğuşu	4	7.27
Malazgirt Savaşı	3	5.45
Fransız Devrimi (İhtilali)	3	5.45
Kavimler Göçü	3	5.45
ABD'nin kuruluşu	2	3.63
Roma'nın ikiye ayrılması	2	3.63
Coğrafi Keşifler	2	3.63
I.Dünya Savaşı	1	1.81
II.Dünya Savaşı	1	1.81
Atom Bombası	1	1.81
Sovyetlerin Dağılışı	1	1.81

Tablo 8 incelendiğinde, “Kendinize göre tarihi çağlara ayıran bir tarih şeridi oluşturmak isteseniz nasıl bir tarih şeridi oluştururdunuz?” sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yanıtlarından anlaşıldığı üzere tarih şeridi oluştururken öne çıkan kavramların %20’si yazının icadı, %16.36’sı İstanbul’un

Fethi, %14.54'ü yazıdan önce (tarih öncesi çağlar), %7.27'si ü uzaya çıkış, %7.27'si Hz. İsa'nın doğuşu, %5.45'i Malazgirt Savaşı, %5.45'i Fransız Devrimi (İhtilali), %5.45'i kavimler göçü, %3.63'ü ABD'nin kuruluşu, %3.63'ü Roma'nın ikiye ayrılması, % 3.63'ü coğrafi keşifler şeklindedir. Bunun yanında %1.81'i I.Dünya Savaşı, II.Dünya Savaşı, atom bombası ve Sovyetlerin dağılışı gibi ifadeler kullanarak tarih şeridi oluşturmuşlardır. Bazı öğretmen adaylarının oluşturmuş oldukları tarih şeritleri aşağıdaki gibidir;

ÖA.1. Yazıdan Önce – Yazının İcadı – Kavimler Göçü – İstanbul'un Fethi – Fransız Devrimi – Uzaya Çıkış

ÖA.4. Yazının İcadı – Hz.İsa'nın Doğuşu – İstanbul'un Fethi – I.Dünya Savaşı

ÖA.5. Tarih Öncesi Dönem – Yazının İcadı – Roma'nın Kuruluşu – İstanbul'un Fethi – Fransız Devrimi – Atom Bombası – Sovyetlerin Dağılışı

ÖA.14. Tarih Öncesi Dönem – Yazının İcadı – Roma'nın ikiye ayrılması – Malazgirt Savaşı – İstanbul'un Fethi – ABD'nin Kuruluşu – İnsanlığın Uzaya Çıkışı

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kronolojik düşünme becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Geçmiş, bugün ve gelecek arasında ayırım yapar, becerisi doğrultusunda katılımcıların büyük bir kısmının Tablo 1'deki ifadelerinden de anlaşıldığı üzere verilen görselleri kronolojik olarak doğru bir şekilde sıralayabildikleri görülmüştür. Ancak Tablo 1'deki kanıtlardan hareketle benzerlik ve farklılıklar bulunurken öğretmen adaylarının yaşanan dönemle ilişki kurarak kıyafetlerin dönemin özelliklerini yansıttığına, zamana göre değişime ve içinde bulunan dönemin şartlarına yeterince vurgu yapamadıkları görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının görselleri kronolojik olarak yorumlama ve anlamlandırma noktasında birtakım eksikliklerinin olduğu düşünülebilir. Bayramoğlu (2016)'nın çalışmasında da öğrencilerin olayları kronolojik bir şekilde kolayca sıralayabildikleri ancak tarihsel olay ve olguların kronolojik olarak değerlendirilmesi noktasında zorlandıklarının görülmesi araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Tarih derslerinin ezberci anlayış yerinetarihte meydana gelmiş olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurarak, o dönemin şartlarına göre düşünmeyi sağlayacak eğitimin verilmesi, öğretmen adaylarının bu konudaki gelişimlerini artırabilir.

Belirli bir zaman akışına göre tarihsel bir metin oluşturur, becerisi doğrultusunda katılımcılardan verilen görselleri kullanarak tarihsel bir metin

oluşturmaları istenmiştir. Katılımcılar görsellerin hangi dönem Türk medeniyetine ait olduğuna vurgu yapmamış olsalar da Tablo 2’de kültürel yapının devam ettiğine, zamana göre değişime, dönem farklılığına, göçebelikten yerleşik hayata geçildiğine ve mimari alandaki değişimi ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları görsellerin hangi dönemi yansıttığından hareket ederek kronolojik olarak tarihsel bir metin oluşturmaya çalışmışlardır.

Takvim zamanını günler, haftalar, aylar, yıllar, yüzyıllar, bin yıllar olarak ölçme. Takvim çeşitleri ve bunlara ait temel kavramlar üzerinden zamanı hesaplama ve diğer takvim sistemlerine dönüştürür, becerisi doğrultusunda katılımcılara 3, 4 ve 6. Sorular yöneltilmiştir. Tablo 3’te görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir kısmı tarihlerin kaçınıcı yüzyıla ait olduğunu M.Ö.-M.S. ve yüzyıl kavramlarına dikkat ederek doğru bir şekilde ifade etmiştir. Safran ve Şimşek (2006)’in ilköğretim öğrencilerine yönelik yapmış olduğu çalışmasında ise çocukların M.Ö.-M.S. kavramlarına yönelik işlem yapabilme konusunda başarısız oldukları belirlenmiştir. Bu durum çalışmamızın sonucuyla farklılık göstermektedir. Bu farklılığın ortaya çıkmasında çocukların öğretmen adaylarına göre bilişsel ve zihinsel gelişim yönünden yeterli düzeyde olmamasının etkili olduğu düşünülebilir. Tablo 4’te görüldüğü üzere farklı takvimlerdeki tarihleri birbirine dönüştürmeyi katılımcıların %50’si doğru, %50’si ise yanlış olarak dönüştürmüştür. Katılımcıların farklı takvimlerdeki tarihleri birbirine dönüştürme noktasında zorlanmalarının nedeni olarak formül ve işlem bilgisinden kaynaklandığı düşünülebilir. Tablo 6’da görüldüğü üzere takvimleri geçmişten günümüze sıralama ve çeşitli takvimlerin kullanılmasının sebeplerine yönelik soruya katılımcıların tamamı farklı takvimlere ait görselleri geçmişten günümüze kronolojik olarak doğru bir şekilde sıralamış ve Türklerin dönem dönem değişik takvim çeşitleri kullanmalarının sebeplerini ise kronolojik olarak mantıklı gerekçelere dayandırarak açıklamaya çalışmışlardır.

Tarih şeritlerinde sunulan bilgileri yorumlar, becerisi doğrultusunda klasik tarih şeridi verilerek tarihin bu şekilde çağlara ayrılmasına katılıyor musunuz? sorusu sorulmuş ve Tablo 5’te görüldüğü üzere katılımcıların tamamı katılıyorum cevabını vermiştir. Tarihi, dönemlere ayırmaya yönelik yaklaşımları karşılaştırır ve farklı yaklaşımlar önerir, becerisi doğrultusunda ise katılımcılara tarihi, çağlara veya dönemlere ayırmaya yönelik üç farklı yaklaşım verilerek tarihin farklı kişiler tarafından farklı dönemlere ayrılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusu sorulmuş öğretmen adayları Tablo 7’de görüldüğü üzere tarihin farklı kişilerce farklı dönemlere ayrılmasını mantıklı gerekçelere dayandırarak açıklamışlardır. Ancak bu durum Tablo 5. ile çelişki göstermektedir. Tablo 5’te adayların hemen hepsi klasik tarih çağ ayırımına eleştirisiz bir şekilde katılırken, Tablo 7’de görüldüğü üzere üç farklı tarihi çağ ayırımı verildiğinde öğretmen adaylarının farklı bakış açıları ile konuya yaklaştıkları görülmüştür. Buradan hareketle öğretmen adaylarının alternatifler sunulduğunda düşünebildikleri ve

yorum yapabildikleri ancak genel kabul görmüş veriler karşısında eleştirel bir bakış açısıyla konuya bakamadıkları görülmüştür. Öğretmen adaylarının kronolojik düşünme becerilerini sergilerken bağımsız alternatifler sunmaktan çok birtakım önerilerden yola çıkarak beceriyi sergilemiş olmaları bu konuda yeterli donanıma sahip olmadıkları kanaatini oluşturmaktadır. Dilek ve Dilek (2015)'in çalışmasında da öğrencilerin zamanı kronolojik olarak anlamlandırmakta ve yorumlamakta birtakım güçlükler yaşaması çalışmamızın sonucuyla benzerlik göstermektedir. Tarih derslerinin kronolojik düşünme becerisiyle ilişkilendirilerek verilmesi öğretmen adaylarının bu becerilerini artırmaları noktasında etkili olabilir.

Tarihsel süreklilik ve değişimi açıklamak amacıyla bir tarihsel akış şeması oluşturur, becerisi doğrultusunda katılımcılara kendinize göre tarihi çağlara ayıran bir tarih şeridi oluşturmak isteseyiz nasıl bir tarih şeridi oluştururdunuz? sorusu sorulmuştur. Tablo 8'e göre katılımcıların oluşturmuş oldukları tarihsel akış şemasında klasik olarak yazının icadı, İstanbul'un Fethi ve yazıdan önce (tarih öncesi çağlar) gibi ifadeler yer verilirken öğretmen adayları az da olsa bunların dışında klasik tarihsel akış şemalarından farklı olarak uzaya çıkış, ABD'nin kuruluşu, atom bombası ve Sovyetlerin dağılışı gibi ifadeler kullanarak kendilerine özgü tarihsel akış şeması oluşturmuşlardır.

Sonuç olarak araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının muhtemelen yeterince tarihsel kavrama becerisine sahip olmadıklarından, kronolojik düşünme becerilerinin de istenilen seviyede olmadığı düşünülmektedir. Nitekim yönlendirme yapıldığında, düşündükleri ve mantıklı çıkarımlarda buldukları ancak yönlendirilmediklerinde, verilen herhangi bir kanıtı çoğunlukla olduğu gibi kabul ettikleri ya da yorumlamakta zorlandıkları bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının kronolojik düşünme becerilerini sergilemekte zorlandıkları, eksik oldukları ifade edilebilir. Özmen (2015)'in çalışmasında da öğretmen adaylarının tarihsel düşünme becerileriyle dolayısıyla kronolojik düşünme becerisiyle ilgili yeterince eğitim almadıkları ve uygulama noktasında eksikliklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bulgulardan da anlaşıldığı üzere tarihsel kavrama becerisinin eksikliği kronolojik düşünme becerilerinde de eksikliğe yol açmaktadır. Öyleyse Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel düşünme becerileri ve bunun yanında kronolojik düşünme becerilerinin istenen seviyeye gelebilmesi için mümkün olduğunca tarihi eserleri okumaları ve tarih derslerinin Sosyal Bilgiler programında artırılması bu soruna çözüm olabilir. Ayrıca, Akıncı (2011)'nin çalışmasında öğrencilerin resimlere bakarak zamanı belirleme konusunda başarı göstermiş olmaları ve Akıncı ve Dilek (2012)'in çalışmasında da öğrencilerin resimlerin zamanını tespit ederek konuyu daha iyi anlamış olmaları dikkate alındığında derslerde tarihsel görsellerin daha fazla kullanılması öğretmen

adaylarının ve ileride yetiştirecekleri çocukların kronolojik düşünme becerilerinin geliştirilmesinde yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Güngör Akıncı, Besime Arzu (2011), **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temsili Resim Kullanımıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi**, Doktora Tezi, İstanbul.
- Güngör Akıncı, Besime Arzu ve Dilek, Dursun (2012), **“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temsili Resim Kullanımıyla Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi”**, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 36(36), ss. 5-23.
- Aktın, Kibar ve Dilek, Dursun (2016), **“Okul Öncesi Dönemde Kronolojik Düşünme: Bir Durum Çalışması”**, Sakarya University Journal of Education, 6(3), ss. 129-144.
- Alkan, Necmettin (2009), **“Tarihin Çağlara Ayrılmasında Üç’lü Sistem ve “Avrupa Merkezci” Tarih Kurgusu”**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(9), ss. 23-42.
- Arseven, Ayla; Dervişoğlu, Mehmet Fatih ve Arseven, İlhami (2015), **“Tarih Öğretmen Adaylarının Sorgulama Becerileri ile Eleştirel Düşünme Eğilimleri Arasındaki İlişki”**, TheJournal Of Academic Social Science Studies, (32), ss. 171-185.
- Çelik Bayramoğlu, Alev (2016), **Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Tarih Konularının Tarihsel Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Bickford, John H. ve Rich, Cynthia W. (2014), **“Historical Thinking And Common Core: Facilitating Adolescents Scrutiny Of The Credibility Of Slave Narratives”**, A Journal Of The Social Studies, 75 (1), ss. 1-14.
- Buchmann, Bertrand Michael (2002), **Einführung in die Geschichte**, Facultas AG, Wien.
- Demircioğlu, İsmail Hakkı (2009), **“Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri”**, Milli Eğitim Dergisi, 39(184), ss. 228-239.
- Dilek, Dursun (2002), **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**, (2. baskı b.), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

- Dilek, Dursun ve Dilek, Gülçin (2015), **Tarihsel Becerilerin Öğretimi**, İçinde Demirel, Muammer (Ed.) *Tarih öğretim yöntemleri* (II.baskı), Pegem Akademi, Ankara.
- Güneş, Firdevs (2012), “**Öğrencilerin Düşünme Becerilerini Geliştirme**”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (32), ss. 127-146.
- Kant.1 Karakaya, Fatih Mehmet; Midilli, Aliye ve Güven, Mehmet Necati (2017), **6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı**, Sema, C. Ş. (Ed.), Sevgi yayınları, Ankara.
- Kant.2 Karakaya, Fatih Mehmet; Midilli, Aliye ve Güven, Mehmet Necati (2017), **6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı**, Sema, C. Ş. (Ed.), Sevgi yayınları, Ankara.
- Kazancı, Osman (1989), **Eğitimde Eleştirci Düşünme ve Öğretimi**, Kazancı Hukuk Yayınları, Ankara.
- Keçe, Murat (2015), “**Tarihsel Düşünme Becerileri İle Tarih Okuryazarlığı Becerilerinin Karşılaştırılması**”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), ss. 107-121.
- Keleş, Hamza ve Kiriş, Ayten (2010), “**Tarihsel Tartışma ve Tarihsel Tartışma Metni Yazma**”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), ss. 187-205.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Sosyal bilgiler öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr> (25.11.2018).
- Murray, D. R. (2013). **Exploring Three Fifth-Grade Teachers’ Understanding Of Historical Thinking: A Case Study**. (Doctor Of Philosophy), Utah State University Logan, Utah.
- Özden, Yüksel (2009), **Öğrenme ve Öğretme**, (9.baskı), Pegem Yayınları, Ankara.
- Özmen, Cengiz (2015), “**Social Studies Teacher Candidates Views On Historical Thinking Skills**”, *Educational Research and Reviews*, 10(14), ss. 2031-2042.
- Saban, Ahmet (2000), **Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar**, Nobel Yayınevi, Ankara.

Safran, Mustafa ve Şimşek, Ahmet (2006), “İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi”, İlköğretim Online Dergisi, 5(2), ss. 87-109.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2011), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Zincirli, Özgün (2014), Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Anne Baba Tutum Algısı, Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

İnternet Kaynakları:

Kanıt.1 <https://www.osmanlipadisahlari.gen.tr/images/osmanli-devletini-kim-kurdu.gif>. (15.04.2018).

Kanıt.1 <http://www.gezegendennotlar.com/wp-content/uploads/2017/07/ataturk-sapka.jpg>. (15.04.2018).

Kanıt.1 <http://www.3.bp.blogspot.com/eQdcGdSw9sw/U21BDicOzoI/AAAAA/AAABWM/MZbgu6SONfk/s1600/Mahmut+II.jpg>. (15.04.2018).

Kanıt.2 <https://www.osmanli-devleti.net/datas/pagethumb/3133-thumb.gif>. (17.04.2018).

Kanıt.2 <http://www.img.youtube.com/vi/JFWUQS3wId8/hqdefault.jpg>. (17.04.2018).

Kanıt.2 https://www.diyaret.tv/uploaded/IcerikUstuFoto_21556014_IUst.JPG. (17.04.2018).

Kanıt.3 <http://www.i59.tinypic.com/2uzc9z5.jpg>. (20.04.2018).

Kanıt.4 https://www.galeri.uludagsozluk.com/25/hicri_takvim_120242.jpg. (22.04.2018).

Kanıt.4 http://www.nkfu.com/wp-content/uploads/2013/01/12-hayvanli_takvim1.jpg. (22.04.2018).

Kanıt.4 <https://www.programdoktoru.blogspot.com/2016/12/2017-yili-takvimi.html>. (22.04.2018).

URL.1.<http://www.kronoloji.nedir.org>. (25.11.2018).

URL.2.<http://phi.history.ucla.edu/nchs/historical-thinking-standards/>.

URL.3.<http://www.unifr.ch/bkv/kapitel1940-29.htm>. (15.04.2018).